

možněna. I při těchto eventualitách zůstává podkladem strany organizační řád, přijatý ve velké většině a případně vším členstvem bez rozdílu. Stejně jako trvání, musí být upraven i zánik politické strany organizačním řádem.

Obchodní vzestup Francie z válečného rozvratu.

Jaroslav Drbohlav.

Pro pochopení dnešní hospodářské situace Francie a srovnání se stavem dřívějším nutna je zprvu stručná zmínka o poměrech před válkou a během ní.

V roce 1912, který možno pokládati za normální, celkový dovoz do Francie vyjádřen je číslem 8 miliard franků (z čehož připadá 22% na potraviny, 58% na suroviny a 20% na průmyslové výrobky), a celkový vývoz číslem 6.6 miliard franků (13% potraviny, 29% suroviny, 51% prům. výrobky). Francie jeví se tedy jako země s velmi pokročilou industrialisací a současně, hlavně ve srovnání s Anglií, do značné míry soběstačná po stránce výživy svého obyvatelstva a produkce potravin. Ale ve srovnání s touže Anglií (jejíž dovoz v roce 1912 byl — podle tehdejšího kursu — 18.52, a vývoz 12.186 miliard franků), zůstává Francie značně pozadu v obchodní expansi.

Příčiny nejsou prostě jen vnější, nýbrž tkví i v samém francouzském národním charakteru, jak se jeví po stránce národohospodářské: Z vědomí hospodářské rovnováhy vyplýval pocit bezpečnosti, neodvislosti od ciziny, o níž se Francouz tedy podrobně nestaral a, ve srovnání s jinými národy, o ní tolik nevěděl. Nescházelo stesků francouzských obchodníků v cizině, že si pro přesné informace musí jít na anglický konsulát. Z toho vyplýval — proti rače anglosaské — menší smysl pro realitu, illuse o cizině, a ne vždy přesná zasvěcenost ve proud nejčerstvějších zjevů. Zúžení myšlenky a některé předsudky byly následkem toho, že Francouz proti Anglosasům nechodil tolik do tak širokého světa, obchoduje více na domácím trhu. Dotud jakási pohodlnost a nedostatek americké obchodní rutiny, vrhající ve vhodném okamžiku na vhodné místo spousty výrobků, propagovaných ohromnou reklamou. Za to však péče Francouze soustředěna je na výrobu, takže jeho produkty většinou kvalitou vynikají nad americké. Celkem je tedy Francouz dobrým výrobcem, ale méně obratným zahraničním obchodníkem a námořníkem než obchodně světovládný, ale méně soběstačný Angličan.

Z toho plynou rozdíly v obchodní politice obou národů: Místo aby šla jiným dělati konkurenci do ciziny, snažila se

Francie zabránit jiným, aby jí dělali konkurenci u ní doma, a odtud politika celního ochrannářství a obchodních smluv s jednotlivými státy. Anglie — vždy přívrženka volné výměny — chopila se dnes ráda myšlenky stejných podmínek pro všechny (égalité de traitement), původně Wilsonovy.

Do posledního okamžiku před válkou byla Francie ve stavu rovnováhy: Balance, povšechně příznivá proti Evropě a Africe, nepříznivá proti ostatním pevninám (hlavně pro nákupy bavlny a vlny), byla sice celkem pasivní, ale to bylo vyváženo a spíše převáženo výnosem francouzského kapitálu, umístěného v cizině, a penězi cizinců, ve Francii utracenými. Francie se obohacovala, a mohla tedy hodně kupovati, třeba nevyvážela, tak jako by bylo nejlépe možno.

Lze pominouti detailů známých z každého obchodního zeměpisu a těch zjevů válečných, které jsou všeobecné, nebyly pro Francii zvláštními. Okupací nejbohatších departementů Němci, odvedením pracovních sil od produkce, zatížením železnic vojskem atd. klesla výroba, kdežto spotřeba stoupla a s ní i dovoz, kdežto vývoz poklesl:

V roce 1914 dovezla Francie za 6, v roce 1917 za 27 miliard franků, kdežto vyvezla v r. 1913 za 6,8, v r. 1918 za 4 miliardy franků. A tu ještě stoupenutí cen zastírá velikost poklesu vyvezené kvantity: v r. 1913 byl vývoz 203, v r. 1918 — 39 milionů centů! Stoupající deficit vrhal odlesk na kurs franku, který až do března 1915 udržoval se celkem normálně, odtud počal pokles. Vláda proti němu pracovala, hledajíc úvěru u spojenců a tak kurs poněkud stabilisovala.

Příměří přivedilo periodu nemírného optimismu, ale podmínky válečné potrvaly: nebylo surovin, nebylo hlavně uhlí, francouzské doly byly zatopeny Němci a bylo — a je — nutno kupovati od Anglie, jež si dělá ze své uhelné politiky výnosnou, bezohlednou zbraň, prodávajíc do ciziny mnohem dražší než na domácím trhu. Bylo nutno pokračovati v dovozech potravin, surovin a nářadí pro rekonstrukci průmyslu, a k tomu křísiti zničený sever. Francouzští obchodníci, zvyklí z války dobře prodávati doma, nevrhli se dosti rychle do ciziny a našli později trhy obsazené. Americká tisková kampaň podryvala důvěru k Francii, líčíc ji jako před úpadkem a nedosti pracující, Anglie i Amerika zavřela úvěr — a tak i v prvním poválečném roce 1919 — ještě silně pasivním (dovoz 29, vývoz 8,6 miliard franků) trvají neztenčené nepříznivé podmínky války a s nimi i pokles franku.

Za to však politika úspory a práce počíná již nésti plody v roce 1920, který značí značný vzestup:

Pozorujme v přehledu — nejlépe v sestavené tabulce — dovoz a vývoz za prvních 11 měsíců roku 1920 ve srovnání se stejnou dobou roku 1919:

Dovoz: 11 prvních měsíců 11 prv. měs. Rozdíly pro 1920.
(ceny) 1920 1919

V tisících francích:

Potraviny	7.945,294	9.220,080	— 1.274,787
Suroviny	15.251,857	11.972,475	+ 3.273,392
Prům. výrobky	9.259,533	9.016,874	+ 242,659
Celkem	32.456,694	30.209,429	+ 2.247,265

Vývoz: (ceny)

Potraviny	1.992,697	891,034	+ 1.101,663
Suroviny	4.405,143	1.667,442	+ 2.737,701
Prům. výrobky	13.323,685	5.356,470	+ 7.967,215
Poštovní balíky	1.052,336	747,054	+ 305,282
Celkem*)	20.773,861	8.662,000	+ 12.111,861

Odtud je patrna charakteristika roku 1920: velký pokles dovozu potravin, malý toliko vzestup dovozu prům. výrobků, větší vzestup dovozu surovin, vysvětlitelný potřebou šťastně rekonstruovaného průmyslu — celkem tedy mírný vzestup dovozu — jak je při stoupání cen přirozeno —, za to ohromný vzestup vývozu na všech polích:

Od 1. ledna do 30. listopadu 1919 převaha cen dovozu nad vývozem byla 21.547½ milionu franků. Za stejnou dobu roku 1920 je tato převaha snížena na 11,683 miliony. Obchodní bilance se tedy za rok zlepšila téměř o 10 miliard! (přesně o 9,864½ milionu), takže z deficitu 21½ miliard před rokem zbývá ještě deficit 11½ miliard.

Za periody prvních 11 měsíců roku 1920 zvýšil se tedy francouzský vývoz proti roku 1919 o 12,112 milionů, z toho hlavně 7,967 milionů na průmyslových výrobcích a 1,101 mil. na potravinách, jichž dovoz naopak poklesl o 1,275 milionů. Zlepšení to nutně postupuje i proti anglosaskému obchodu: za prvních 9 měsíců r. 1920 stoupl francouzský vývoz do Anglie o 1,224¼ milionu, kdežto dovoz z ní klesl o 1,026 milionů fr., a proti samým Spoj. Státům stoupl vývoz v téže době z 526,833.000 na 1.352,377.000 — tedy o 825 milionů, t. j. 160%, kdežto dovoz z nich klesl o 1,630 mil. fr.²)

Zatím se mi dostává statistických údajů za poslední měsíc roku 1920 a s tím i konečného přehledu o obchodu Francie za celý rok, takže můžeme provést závěrečná srovnání.

Dovoz: 1920: 1919: Rozdíly pro 1920:

V tisících francích:

Potraviny	8.618,155	10.704,485	— 2.086,330
Suroviny	16.800,548	14.753,215	+ 2.047,333
Prům. výrobky	9.986,248	10.341,567	— 355,319
Celkem	35.404,951	35.799,267	— 394,396

1) Podle oficiální statistiky celní správy o obchodu Francie s cizinou a koloniemi.

2) Sběrka statist. dokumentů ministerstva financí.

V ý v o z :	1920:	1919:	Rozdíly pro 1920:
		V tisících francích:	
Potraviný	2.211,323	1.190,411	+ 1.020,912
Suroviny	4.772,124	2.444,293	+ 2.327,831
Prům. výrobky	14.252,907	7.387,562	+ 6.865,345
+ Poštovní balíky	1.198,403	857,324	+ 341,069
Celkem ³⁾	22.434,757	11.879,600	+ 10.555,157

Jak patrně, zmenšil se dovoz (poprvé od r. 1914!) proti minulému roku téměř o 400 milionů. Tento příznivý výsledek je následkem zmenšení dovozu potravin (více než o dvě miliardy) a prům. výrobků (o 355 milionů fr.). Ovšem naproti tomu stoupl dovoz surovin (o 2.047 milionů fr., t. j. 14%), ale to nutno přičísti poválečnému vzkríšení a rozvoji francouzského průmyslu.

Francouzský vývoz v r. 1920 všeobecně stoupl; v potravinách i surovinách, nejvíce však v prům. výrobcích, jichž vývoz se proti r. 1919 téměř zdvojnásobil (z 7.387 na 14.252 mil.), stoupnuv o 6.865 milionů fr. Přibližně stejným poměrem stoupl i méně důležitý vývoz potravin a surovin, takže srovnávajíc léta 1919 a 1920 vidíme celkem, že francouzský vývoz se za rok zdvojnásobil! Celková bilance se tímto stoupnutím vývozu zlepšila téměř o 11 miliard, čímž proti r. 1919 klesl deficit v r. 1920 téměř o polovinu (z 24 miliard v r. 1919 na 12 miliard 970 milionů v r. 1920!).

Tyto číslice ukazují, že francouzská výroba v r. 1920 stačila krýti národní potřebu v mnohem rozsáhlejší míře než v r. 1919. Zemědělství se přiblížilo normálním kolejím, hlavně tím, že spustošené krajiny jsou znovu vzdělávány⁴⁾ v mezích možnosti. I spotřebu surovin kryla země rozsáhleji, neboť přibyl Francii velmi důležitý faktor v Lotrinsku a Elsasku s jejich bohatými ložisky žel. rudy, potaše a uhlí. (Normální těžba v r. 1913 = 21.000.000 tun žel. rudy, 300.000 tun potaše, 3.800.000 tun uhlí.) Průmysl, silně se zvedající z válečných béd, umožnil zaplatiti cizině vývozem zboží dvojnásobné množství dovážených výrobků proti r. 1919.

Naproti tomu nelze zastírati, že schodek obch. bilance (který v r. 1918 činil 17½ miliardy, a v r. 1919 24 miliardy) je i za r. 1920 svou číslicí téměř 13 miliard stále ještě značně vysoký. Je sice zmenšován útratou a nákupy cizích návštěvníků Francie a zisky franc. obchodních domů v cizině, ale to daleko nestačí. Musil tedy úvěr vyrovnati bilanci. Francie, která před válkou byla věřitelkou světa, zadlužila se tedy stále více, což se obráželo na kursu franku.

Pro správné pochopení situace nutno z celkových cifer minulého roku vyzvednouti měsíc prosinec, vynikající zvláštností, že vývoz, který v r. 1920 celkem stoupl proti r. 1919, naopak

³⁾ Podle úř. statistiky celní správy.

⁴⁾ Sklizeň obilín v r. 1913: 93, 1920: 130 mil. centů.

klesl v prosinci 1920 proti prosinci 1919. Je to následek přítomné hospodářské krise. Vskutku proti prosinci 1919 zmenšil se obrat v prosinci 1920 o 4 miliardy franků: dovoz o 2,642 miliony (z toho 812 mil. na potravinách, 1,232 mil. na surovinách, 598 mil. na prům. výrobcích) a vývoz o 1½ miliardy fr., čímž pokrok ve vývozu, který za prvních 11 měsíců roku 1920 byl proti prvním 11 měsícům r. 1919 vyjádřen číslem 12, 111 milionů fr., klesl — počítáno za celý rok 1920 na 10,555 milionů fr. Ač prosinec r. 1919 měl právě obrat mimořádně vysoký, je přece úbytek v prosinci 1920 značný.

Srovnáme-li číslice za prosinec 1920 s číslicemi za předcházející měsíce, vidíme, že vývoz, který byl v září přibližně 2 miliardy 600 milionů, udržoval se asi na této výši v říjnu a listopadu, ale stoupl v prosinci na 3 miliardy — je tu tedy sklon ke stoupání. Ve vývozu je pochod opačný. Ze dvou miliard 300 milionů v říjnu, klesly na 1 miliardu 900 milionů v listopadu a 1 miliardu 700 milionů v prosinci.

Z toho je patrné, že obchodní krise v cizině je horší než ve Francii, ježto francouzský prodej do ciziny značně klesl, kdežto franc. nákupy v cizině naopak poněkud stouply. Prodej do ciziny je pro Francii nesnadný, ježto — jak ukazuje „Tems“ ceny v cizině klesly mnohem značněji než ve Francii. Tím se stává, že Angličané a Američané se odvracejí od francouzského trhu, ježto přes příznivý kurs své měny zásobují se levněji doma než z Francie. Z toho plyne pro francouzské obchodníky nutnost snížení ceny, i za cenu nevyhnutelných obětí.

Potvrzením těchto tvrzení je statistika celní správy Spojených států, kterou přináší „Tems“ z 29./I.

V rámci r. 1920 (vývoz 8,2, dovoz 5,3 miliardy) dovoz který za celý rok stoupl, klesal v druhé jeho polovině z 550 milionů dolarů v červenci až na 266 milionů v prosinci, naproti tomu vývoz, který klesal počátkem roku, v druhé jeho polovině stoupl z 600 milionů dolarů v září na 720 milionů v prosinci. Pochod tedy právě opačný než ve Francii. Příčinou je, jak zmíněno, značný pokles cen ve Spojených Státech (kde se obchodní krise v druhé polovině r. 1919 projevila se zvláštní intenzitou), takže americké zboží stalo se přístupnějším i zemím s nepříznivým kursem. Naopak, ceny ve Francii a Anglii zůstávaly příliš vysoké, než aby Američané mohli tam výhodně nakupovati v takové míře jako před tím.

Tak modifikovala panující obchodní krise francouzskou bilanci za r. 1920 a tak se různě jeví ve dvou zemích obou polokoulí.

Nižší kurs franku — jako každé znehodnocené měny — objevuje se v tomto směru jako „výhoda“, ježto v zemích s vysokým peněžním kursem podporuje nákupy ve Francii, omezuje současně její nákupy v oněch zemích.

Pro hospodářský zítřek Francie jsou činitelé přízniví a nepřízniví. Nepřízniví jsou: ztráta práce schopných mužů (2½ mi-

lionu, z toho 1,800.000 mrtvých), finanční situace (nízký kurs franku), zkáza bohatého severu válkou a situace uhelná.

Příznivými činiteli jsou: získání Alsaska a Lotrinska (jež dopsaly poměrně nejvíce ze všech provincií na půjčku 1920), situace Francie jako produktora železné rudy, kde ocitla se za Spojenými státy na druhém světovém místě předhonivši Anglii a Německo a prestiž vítězstvím ve světě získaná.

Celkem možno říci, že Francie činí co může pro své pozvednutí z válečných béd, jež se však nikdy úplně neuskuteční bez německých náhrad, které proto Francie vymáhá nejhrouževnatěji ze spojenců: je to pro ni životní nutností, pro Anglii nikoliv.

Stát snaží se zlepšiti finanční situaci zmenšením oběhu papírových peněz, splácením svého dluhu u Banque de France. Přes podzimní vypsanou národní půjčku nemohl sice dostáti smlouvě z 14. dubna 1920 a redukovati svůj dluh u Banque de France do 31. prosince 1920 na 24 miliard franků, ale uzavřel s ní 16. prosince 1920 novou smlouvu, kde se zavazuje snížit svůj dluh před 1. lednem 1922 na 25 miliard a odtud dále jej ročně umořovati nejméně dvěma miliardami franků. Celkový oběh papírových peněz byl dne 16. prosince 1920 37.509 milionů fr. ze 41 miliard zákonně nejvýše přípustných. Na tuto sumu byl státní splátkou snížen ze 39,646 milionů, jimiž byl vyjádřen 4. listopadu 1920.

Zmenšení inflace bude tak přispívati k zamezení deprecie franku. Ale i při přesném dodržování této smlouvy nestačí finanční opatření státní, úspory, povznesení produkce a vývozu k tomu, aby Francie aspoň poměrně dosáhla trvale pevné rovnováhy předválečné, nepřipojí-li se německé náhrady k účtyhodným, krásným výsledkům, jichž v r. 1920 dosáhla Francie sama a o nichž mluví vypsaná fakta.

Vedle deficitu téměř 13 miliard je Francie válečným dědictvím zatížena tím, že její portefeuille v cizině se zmenšil, že z věřitelky stala se dlužnicí, což silně přispělo k znehodnocení její měny.

Aby se poměry zlepšily na normální stupeň, bylo by třeba předně drakonicky zmenšiti dovoz.

To však není téměř možno učiniti hned v míře tak rozsáhlé, jako by si bylo přáti, neboť zemědělství — přes pozoruhodný příbytek téměř 40 milionů centů ve sklizni obilnin za poslední rok — neoctlo se dosud na normální výši. Pokroku výroby bylo by napomáhati omezením spotřeby, jemuž se však staví v cestu fakt, že po průměří mnohé vrstvy zvykly si na spotřebu a útratu větší než před válkou.

Není také možno zmenšiti dovoz surovin, jichž zásoby je nutno znovu vybudovati a jichž má potřebí znovu rozkvétající francouzský průmysl.

Ani průmyslové výrobky nemohou býti příliš z dovozu škrtnány, neboť mnohých je potřebí k rekonstrukci zničeného se-

veru, a domácím průmyslem — válkou poškozeným — nemohou ještě býti dodány v plné míře.

Dalším krokem zlepšení bylo by ještě větší vystupňování vývozu.

Tomu se však staví v cestu omezení výroby zničením průmyslu francouzského severu, dále fakt, že domácí trh absorbuje značné quantum výroby, a konečně fakt, že Francie vyrábí poměrně drahé, hlavně pro vysoké ceny surovin, placené znehodnocenou měnou.

Uvážíme-li tyto prvky omezující možnost ještě většího omezení dovozu a vystupňování vývozu, vidíme, že Francie v roce 1920 učinila pro své rozhodnutí maximum reálné možnosti.

Vidíme dále, že návrat na předválečnou výši nebude rychlý: třeba se připravit na periodu deficitu postupně se zmenšujícího — jako když začíná nový podnik. Ale i při tomto realistickém hledisku mluví fakta minulého roku jasně a dávají nejlepší naději.

V Paříži, dne 10. února 1921.

Za prof. Prušákem.

Dr. Miloslav Lerch.

Prof. Prušák žil své vědě v ústraní a v jisté uzavřenosti. Z bývalé trojice Mířička, Prušák a Kallab zbyli dva. Prušák stál na širším základě, byl filosofičtější podobně jako Kallab. V řadě děl prof. Prušáka je jeho učebnice trestního práva nejznámější; kniha ta je víc než učebnici; je to nejlepší naše práce z toho oboru vědného. Najdeme tu místa, nad kterými se musíme zamyslet, místa, která prof. Prušák doplňoval svým mistrným výkladem. Svěho času nás v přednáškách oslňoval svými vývody o trestu smrti, když mluvil o tom, jaké pocity mívali zločinci před popravou a že nejlépe odbavit tento nejsvrchovanější akt moci státní provazem, poněvadž je nejbezpečnější zárukou, aby zločinec ušel trýznění. Hned první stránky jeho učebnice i pouhého čtenáře upoutají výkladem o podstatě práva. Prušák má definice, které nezůstávají ničeho dlužny; jeho všeobecný výklad o přičetnosti, o formách trestné viny a zvláště jeho stať o pokusu jsou plodem hlubokého studia; tuto partii s oblibou zkoušel. A tak celá kniha svědčí o neobyčejné erudici spisovatelově. V otázce trestu jeví se Prušák nejvíc žákem Lisztovým; především má na mysli účel trestu. V polepšení zločince tkví účel a ideál trestu, to vyhovuje spravedlnosti. Prof. pražské německé university Dr. Spiegel takto charakterizuje Lisztovu školu: „Jeho škole nejde o to, ponechávat zločinnosti volné pole, ale o to, aby se boi proti zločinům účinně vedl... Liszt neboří, ale staví. Když se od běžného pojetí práva trestního vzdaluje, neobětuje tím kriminální právo, nýbrž dává mu nový obsah.“ A Prušák píše ve své učebnici: „Vlastní boj proti zločinnosti odmíná se nepozorovaně rukám soudců kriminálních a svěruje se účelnému vedení sociální politiky, již nastávají nové veliké a obtížné úkoly.“ Tak jeho všeobecný díl práva trestního zůstane ještě dlouho pramenem pro poznání tohoto práva, byť by po odchodu Prušákově už teď nebyl pro potřeby posluchačů tak „aktuální“.